

PRAKTYCZNE ZNACZENIE ZASTOSOWANIA WYRÓWNAWCZEGO LUB POLARYZACYJNO-DYFUZYJNEGO MODELU ROZWOJU REGIONALNEGO DLA OBSZARÓW WIEJSKICH W POLSCE PO 2013 ROKU

Zróżnicowanie poziomu rozwoju regionów w Unii Europejskiej było przesłanką ustanowienia polityki spójności, a jego obecne pogłębianie się zarówno w wyniku regionalnych i globalnych procesów ekonomiczno-społecznych, jak i akcesji nowych państw członkowskich stanowi przyczynę intensywnej dyskusji na szczeblu unijnym i krajowym na temat nowego paradygmatu i optymalnego modelu tejże polityki w najbliższej przyszłości. Cele i kierunki unijnej polityki spójności określone w „Zielonej Księdze” z 2008 r. dotyczą:

- koncentracji, czyli pokonywania różnic w gęstości zaludnienia,
- tworzenia połączeń między terytoriami, czyli przewyższanie odległości,
- współpracy (sieciowania),
- podjęcia problemów obszarów o specyficznych uwarunkowaniach geograficznych.

Celowość ich realizacji została potwierdzona i nadano jej wagę w zapisie w Art. 3. Traktatu Lizbońskiego deklarującym, iż „Unia Europejska wspiera spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną oraz solidarność między państwami członkowskimi” [Szlachta 2011].

Należy jednak podkreślić fakt, że brak spójności w wyżej wymienionych wymiarach wynika nie tylko ze zróżnicowania poziomu rozwoju definiowanego na poziomie unijnym i regionalnym, ale także z różnic w rozwoju wewnątrz regionalnym, określanych w ujęciu miasto-wieś oraz w ujęciu lokalnym [Rakowska 2009]. Widoczne są także znaczne różnice w poziomie rozwoju jednostek terytorialnych w obrębie każdej z wcześniej wymienionych kategorii: pomiędzy miastami małymi i średnimi a miastami metropoliami, jak również w obrębie obszarów wiejskich, gdzie na podstawie cech społeczno-ekonomicznych i lokalizacyjnych wyróżnia się obszary wiejskie funkcjonalnie powiązane z miastami, obszary pośrednie oraz obszary peryferyjne [Wilkin 2007]. Skrajnościami w tej kategoryzacji są miasta-metropolie oraz obszary wiejskie peryferyjne.

Pomimo intensywnych dyskusji naukowych i politycznych, model optymalny jednocześnie dla rozwoju miast-metropolii i obszarów wiejskich, szczególnie pośrednich i peryferyjnych, nie został do tej pory zdefiniowany, a tym bardziej wprowadzony w praktyce.

W obecnie rozważanych propozycjach dominuje koncepcja polaryzacyjno-dyfuzyjnej polityki rozwoju regionalnego, opartej na założeniach, iż należy wspierać silne centra rozwoju, tzw. 'lokomotywy rozwoju', natomiast obszary otaczające je będą korzystały z dyfuzji (tzw. *spill-over*) efektów ekonomicznych i społecznych. Model ten nawiązuje do teorii neoklasycznej, która podkreśla, iż wspieranie obszarów peryferyjnych jest nieefektywne. Aktywizowanie obszarów o niskim poziomie rozwoju jest marnotrawstwem ograniczonych środków publicznych, a transfery finansowe dla tego typu obszarów powinny jedynie zapewniać dostęp do podstawowych usług publicznych

[Szlachta 2011]. Williamson [1965], autor klasycznej pracy na temat rozwoju regionalnego dowodzi, że ze względu na relatywnie niższą zdolność absorpcji i kreowania inwestycji przez regiony peryferyjne oraz ze względu na ograniczone zasoby budżetowe, wspomagany powinien być rozwój centrów i obszarów miejskich o stosunkowo większym potencjale rozwojowym. Dyfuzja ma nastąpić automatycznie na późniejszych etapach rozwoju przez wahadłowe migracje siły roboczej oraz przepływy kapitału. Jednak warunkiem jest tu zapewnienie spójności przestrzennej, w tym komunikacyjnej. Stanowisko to zostało potwierdzone we wnioskach Piątego Raportu Kohezyjnego [2010], który podkreślił rolę obszarów miejskich jako lokomotyw wzrostu i ośrodków kreatywności i innowacji.

Koncepcja przeciwstawna to model polityki wyrównawczej, ukierunkowanej na tworzenie (także przenoszenie) i/lub wzmocnienie zasobów i potencjału rozwojowego w regionach o niższym poziomie rozwoju. Koncepcja ta nawiązuje do doktryny J.M. Keynes'a, która zakłada konieczność interwencjonizmu państwa w regionach, w których kumulują się bariery rozwojowe [Strzelecki 2011]. Wskazuje się, że obecnie model ten dominuje w praktyce, ale w Unii Europejskiej będzie zastępowany przez model polaryzacyjno-dyfuzyjny [Rosenfeld 2003]. Wśród krytyk zastosowania tego modelu pojawiają się opinie, iż wydatkowanie ograniczonych zasobów, w tym głównie finansowych (budżetowych) ma tu charakter *quasi* pomocy socjalnej, a nie jest instrumentem wspomagającym rozwój gospodarczy regionu.

W opracowaniach OECD pojawia się koncepcja doboru modelu do typu regionu, jego bieżącej sytuacji i perspektyw rozwojowych. Wynika to z konstatacji, że nie ma uniwersalnego modelu odpowiadającego potrzebom rozwojowym wszystkich regionów, ponieważ rozwijają się one, ulegają stagnacji lub degradacji w różny sposób i z różnym nasileniem. Dało to podstawy do ukształtowania podejścia „policentrycznej sieci”, gdzie obszary miejskie i wiejskie są postrzegane jako komplementarne wobec siebie, a nie konkurencyjne [Bachtler 2001].

Zastosowanie polaryzacyjno-dyfuzyjnego modelu polityki rozwoju regionalnego po 2013 r., pomimo iż ukierunkowane głównie na wspomaganie miast, ma jednak dotyczyć także obszarów wiejskich przez wprowadzenie w praktyce dofinansowania i wsparcia Funkcjonalnych Obszarów Miejskich [2010]. Są to obszary obejmujące swym zasięgiem zarówno miasta-centra jak i obszary bezpośrednio z nimi sąsiadujące, powiązane funkcjonalnie przez połączenia komunikacyjne, migracje wahadłowe itp. Zasięg FOM w Polsce, chociaż pozostaje w chwili obecnej jedynie konceptem teoretycznym i analitycznym poruszonym w dyskusjach nad przyszłym kształtem poli-

tyki spójności, wydaje się jednak zbyt ograniczony, aby wpłynąć na obszary wiejskiej o znaczącym zasięgu. Liczba miast – potencjalnych lokomotyw rozwoju – jest niewystarczająca, a ich rozmieszczenie na mapie Polski nierównomierne, co w przypadku zastosowania polaryzacyjno-dyfuzyjnego modelu rozwoju pozostawi znaczną część obszarów wiejskich, niepołączonych funkcjonalnie z miastami, poza zasięgiem oddziaływania instrumentów polityki spójności przeznaczonych dla miast i zgodnie z założeniami mających pośrednio oddziaływać także na część obszarów wiejskich. Uwarunkowania te są szczególnie widoczne w Polsce Wschodniej, która cechuje niski stopień urbanizacji oraz demograficzna „degradacja” mniejszych miast i obszarów wiejskich [Kołodziejczyk 2011].

Można więc z dużą dozą prawdopodobieństwa założyć, iż przeważająca część Polski Wschodniej i regionów o zbliżonych uwarunkowaniach pozostanie poza bezpośrednim lub pośrednim wpływem instrumentów polityki regionalnej po 2013 r., której efektem może być bardziej polaryzacja niż dyfuzja. Rodzi to pytanie, czy instrumenty II filaru Wspólnej Polityki Rolnej, ukierunkowane na wsparcie rozwoju obszarów wiejskich będą w stanie to zrównoważyć.

Literatura

- Bachtler J.** (ed.). 2001: Where is Regional Policy Going? Changing Concepts of Regional Policy. European Policies Research Centre, University of Strathclyde, [www.eprc.strath.ac.uk/eorpa-/Documents/EoRPA_01_Papers/EoRPA_01-5.pdf], 25.03.2011.
- Fifth report on economic, social and territorial cohesion: the Future of Cohesion Policy. 2010: (COM(2010) 642/3).
- Kołodziejczyk D.** 2001: Ocena potencjału demograficznego w gminach. *Wiadomości Statystyczne*, 4(599).
- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Urban dimension of Cohesion Policy post 2013. 2011: Background Report. Warsaw.
- Rakowska J.** 2009: Klasyfikacja gmin w Polsce według poziomu rozwoju w latach 2004 i 2008. [W:] Fundusze europejskie w gminach: rozwój lokalny, wykorzystanie środków UE, rekomendacje dla samorządów (red. M. Stawicki). Dokument elektroniczny MRR, Warszawa.
- Rosenfeld M.T.W.** 2003: Institutional Aspects of Regional Policy: The Impact of Centralized vs. Decentralized Responsibilities in the Field of Regional Policy on Economic Efficiency and Interregional Cohesion. Paper (Draft Version, July 2003) prepared for the Congress of the European Regional Science Association (ERSA).
- Strzelecki Z.** 2011: Strategiczne wyzwania Polski a polityka regionalna (wybrane problemy). [W:] Nowy paradygmat rozwoju – najnowsze trendy i perspektywy rozwoju polityki regionalnej. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Szlachta J.** 2011: Strategiczne programowanie rozwoju regionalnego, w kierunku krajowego systemu myśli strategicznej w sferze polityki regionalnej. [W:] Nowy paradygmat rozwoju – najnowsze trendy i perspektywy rozwoju polityki regionalnej. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Wilkin J.** 2007: Obszary wiejskie w warunkach dynamizacji zmian strukturalnych. [W:] Ekspertyzy do Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020, tom 1, MRR, Warszawa.
- Williamson J.** 1965: Regional inequality and the process of national development. *Economic Development and Cultural Change*, 14, 3-45.

PROMOCJA

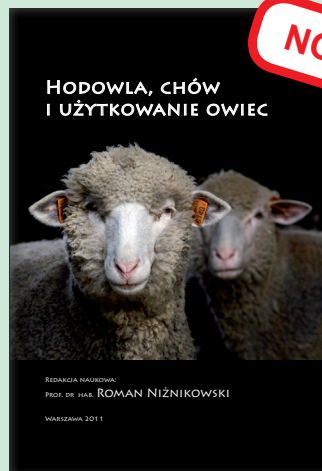
Wydawnictwo „Wieś Jutra” poleca:

POLSKI KATALOG ODMIAN ZIEMNIAKA

Pod redakcją dr Jacka Chotkowskiego

Katalog zawiera informacje o odmianach ziemniaka tworzących Krajowy Rejestr Odmian 2007. Walorem wydawnictwa są kolorowe ilustracje bulw, kwiatów oraz kielków ułatwiające identyfikację odmian. Opisowa i tabelaryczna charakterystyka najważniejszych cech gospodarczych i biologicznych umożliwi racjonalny dobór i upowszechnienie wiedzy o zarejestrowanych w Polsce odmianach ziemniaka. Praca ukazała się w trzech wersjach językowych: polskiej, angielskiej i rosyjskiej.

Cena książki ~~-60 zł~~ **30 zł** (plus 5% VAT i koszty wysyłki)

NOWOŚĆ

HODOWLA, CHÓW I UŻYTKOWANIE OWIEC

Pod redakcją naukową
prof. dr hab. Romana Niżnikowskiego

Książka jest oryginalnym opracowaniem z zakresu chowu i hodowli owiec, którego autorami są pracownicy naukowcy polskich uczelni rolniczych i instytutów badawczych. Poszczególne zagadnienia ujęte zostały w sposób kompleksowy, poczynając od omówienia mechanizmów funkcjonowania organizmu owcy na poziomie molekularnym, aż po jakościową ocenę uzyskiwanych surowców wraz z elementami ich przetworstwa. Charakteryzując systemy produkcji owczarskiej specjalną uwagę zwrócono na tzw. produkcję ekologiczną oraz możliwość wykorzystania omawianych zwierząt do pielęgnacji krajobrazu. Do poszczególnych rozdziałów dołączono kolorowe fotografie przedstawiające m.in. omawiane rasy, typy wełny i budynki inwentarskie. Oprawa twarda, 324 strony.

Cena: 50 zł (plus 5% VAT i koszt wysyłki)